

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЯ	
Издание №	379 08-07-2020
Секция	История, етнология, филология
Телефон	02/979 29 98

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ист.н. Пенка Иванова Пейковска, Институт за исторически изследвания – БАН,
за дисертационния труд на доц. д-р Теодоричка Илиева Готовска-Хенце
на тема „Българите в чешко-руския книжовен обмен (30-те – 60-те години на XIX в.)“
за присъждане на научната степен „доктор на историческите науки“ по професионално
направление 2.2. История и археология, научна специалност „Нова и най-нова история“
шифър 05.03.04.

Доц. д-р Теодоричка Готовска-Хенце е известен и признат изследовател на българо-чешката и българо-словашката взаимност в ново и най-ново време, има отлична езикова и професионална подготовка, придобита в Карловия университет, където подготвя своя първи докторат, и по време на специализациите си по история на Централна Европа, осъществени в Католическия университет в Айхщедт, в Централноевропейския университет в Прага и в Американския университет в Болоня. Научните ѝ разработки се основават на сериозна издирвателска работа в чешките и словашките архиви, като значителна част от тях очертават чешкия и словашкия принос в изграждането и развитието на Третата българска държава.

Кандидатът за научна степен „доктор на науките“ доц. д-р Теодоричка Готовска-Хенце отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, на Правилника за неговото приложение и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Института за исторически изследвания при БАН; спазени са процедурните изисквания и няма констатирани нарушения.

Доц. Готовска-Хенце ни представя значителен по обем (407 стр.) дисертационен труд на тема „Българите в чешко-руския книжовен обмен (30-те – 60-те години на XIX в.)“ – предварително обсъден и предложен за защита на разширено заседание на секция „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“. Най-общо казано трудът разкрива промяната в схващането за тюркско-татарския характер на българите в процеса на чешко-руския литературен, научен и книжовен обмен и утвърждаването на мнението за тяхната славянска принадлежност. По отношение на избраната тема изследователят остава верен на основните си научни интереси, насочени към историята на Централна Европа през XIX–XX в. и връзките и

отношенията на българите с централноевропейските народи; в случая обаче е разработена проблематика съвсем различна от тази на предходните докторат и хабилитационен труд (съответно „Чехословакия и Малката Антанта, 1920–1925 г.“ и „Общество и власт: Чехословакия 1945–1967 г.“), различна – включително спрямо изучавания период и отличаваща се с особена актуалност и значимост в нашето съвремие. Както е видно от списъка на публикациите и автоцитатите, по нея доц. Т. Готовска-Хенце работи от години, запозната е отлично със специализираната литература и архивните извори, използва прецизно научните резултати от досегашните проучвания.

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, всяка от които съдържа по десетина параграфа, заключение и списък на използваните източници и литература, съдържащ 353 заглавия. Няма да се спирам подробно на съдържанието на труда – то може да бъде проследено в автореферата, структурата му следва класическите изисквания за научно съчинение, съдържанието на отделните части – също. Съвсем накратко... В изложението на разработката е очертан общия дискурс на славистичните изследвания в Австрийската и Руската империи; проследени са българистичните теми в доакадемичния период от развитието на славистиката, представен е чешко-руският книжовен обмен – основно разработването на българистични теми, както и участието в него на българи просвещенци; обект на специално изучаване са българистичните трудове на изтъкнатия словашки славист Павел Йозеф Шафарик и тяхното влияние върху българите. Очертани са също заслугите на Осип Бодянски, Измаил Срезневски, Пьотр Прайс и Виктор Григорович – „първата руска академична четворка“ слависти и нейните връзки с чешкия славистичен център и с българите. Представяйки началният период в развитието на новобългарското образование авторът прокарва също паралели с чешката образователна система, анализира политическите аспекти на идеята за славянската взаимност и нейните проявления в Австрийската и Руската империи, изтъква последиците от революцията 1848 г. за чешко-руския книжовен обмен и по отношение на българите. Така при наличието на множеството специализирани славистични проучвания в различни области на хуманитарното познание, доц. Т. Готовска-Хенце ни поднася за първи път един цялостен интердисциплинарен труд, изучаващ веднъж мястото на българистичните проблеми в чешко-руския славистичен и книжовен обмен, и втори път – ролята на българите в този обмен, което е несъмнен принос към културната ни история. Тя демонстрира задълбочени познания по разработваната тема, интерпретира фактите и ги осмисля критично, а тезите си

обосновава аргументирано и професионално. Оценявам положително възприетия в изложението хронологично-проблемен подход. Впечатляващи са изворовата база на изследването и обстоятелството, че авторът вкарва в научен оборот множество издирени от самия него извори от чуждестранни архивохранилища, които допълват богатата и разнообразна информация на мемоарите, пътеписите и други обнародвани източници. Новооткритите извори произхождат основно от Литературният архив в Прага – от документалното наследство на Павел Йозеф Шафарик, Вацлав Ханка, Алоис Шембера и сътрудника на Шафарик, студентът Иван Шопов. Нямам съществени забележки по текста на разработката – той се отличава с прецизен изказ, терминологични обяснения, интересен поглед към славистичната проблематика. Изводите, формулирани от доц. Т. Готовска-Хенце в края на отделните глави и в заключителната част, са обосновани. Имам няколко препоръчителни технически бележки по отношение на библиографията, а именно: използваните монографични изследвания да не се отделят от студиите и статиите, в библиографските данни на последните да се посочат страниците.

Научните публикации, свързани с темата на дисертацията и оповестящи поетапно резултатите от изследвателската работа на автора, са достатъчни – общо 13, две от които на чужд език, обнародвани в престижни научни издания. Бих добавила липсващата в списъка монография „Кирилският код: славистиката и преоткриването на българите (до 1848 г.)“, излязла от печта през 2018 г., която представлява най-важния междинен момент в анализа на историческите извори и в осмислянето на научните резултати и която бе приета по достойнство и получи признанието на специалистите.

Авторефератът е 49 страници, отразява коректно съдържанието на дисертацията и съответства на развитите в нея тези. Приемам напълно посочените там от автора приноси.

Заклучение

Въз основа на гореказаното изразявам напълно убедено мнението си, че представеният дисертационен труд на доц. д-р Теодоричка Готовска-Хенце, озаглавен „Българите в чешко-руския книжовен обмен (30-те – 60-те години на XIX в.)“ притежава всички необходими качества, за да ѝ бъде присъдена научната степен „доктор на науките“ в професионално направление 2.2. История и археология.

Проф. д.и.н. Пенка Пейковска

София, 06.07.2020 г.